

PROSLAVA 20-GODIŠNJICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

(Zagreb, 17.—18. siječnja 1969)

Svečani dio proslave započeo je 17. siječnja prije podne u prisutnosti oko 400 historičara, prijatelja PDH i predstavnika znanstvenih, kulturnih i političkih organizacija. Nakon što je minutom šutnje dana počast preminulim istaknutim članovima društva M. Protegi, V. Bogdanovu i R. Bičaniću, zaključeno je da uprava društva položi vijenac na grob dr Miljenka Protege, i da se na taj način, barem donekle, oduži njegovoj uspomeni i prisjeti njegovih neprocjenjivih zasluga za osnivanje i prve korake Povijesnog društva Hrvatske, te za njegovu stalnu pomoć i potporu.

Tajnik Društva zatim je obavijestio prisutne o zaključku Upravnog odbora Povijesnog društva Hrvatske o ustanovljenju »Zlatne knjige« u koju bi se upisali počasni, najzaslužniji članovi te najbolje akcije. Isto tako pročitao je priznanje uprave prof. dru Jaroslavu Šidaku za njegov 20 godišnji rad na izdavanju »Historijskog Zbornika«.

Predstavnici stranih historičara čestitali su 20-godišnjicu Društva izražavajući nadu da će se njihova suradnja sa P.D.H. dalje razvijati u pravcu unapređenja historijske nauke i prijateljstva između naših zemalja. Govorili su: prof. dr F. Posch, predsjednik Saveza povijesnih društava Austrije i predsjednik Štajerskog povijesnog društva, prof. dr. S. F. Romano, sveuč. prof. u Trstu i predsjednik Instituta za Risorgimento u Trstu, dr Suzana Nagy, član uprave društva mađarskih historičara i suradnik Historijskog instituta Mađarske akademije nauka, te dr J. Sirácky u ime slovačkih historičara.

Predsjednik je zatim čitao prispjele telegrame iz inozemstva a napose je istaknuo pismo-čestitku nestora čeških historičara prof. dr Milade Paulove.

U ime Saveza historičara Jugoslavije skup je pozdravio prof. dr I. Božić ističući plodni 20 godišnji rad Povijesnog društva Hrvatske u unapređenju nastave i znanosti. On je konstatirao da je Povijesno društvo Hrvatske imalo veliku ulogu i u općejugoslavenskim razmjerima na oba spomenuta područja. Zato mu je avez historičara povjerio časopis »Nastavu historije«. Prof. Božić se napose osvrnuo i na »Historijski Zbornik« smatrajući da je list opće cijenjen u nas i u inozemstvu. Govornik je upozorio i na ulogu P. D. H. u povezivanju s ostalim jugoslavenskim historijskim društvima i historičarima u inozemstvu, kao doprinos prijateljstvu među narodima u nas i u Evropi.

Dekan Filozorskog fakulteta prof. dr D. Rendić pozdravio je skup i izrazio svoje zadovoljstvo s uspjesima P. D. H. u ovih 20 godina. Dekan je napose pozdravio bitku P. D. H. za integraciju nastavnog i znanstvenog rada.

Predsjedavajući prof. J. Ravlić konstatirao je sa žaljenjem da prof. dr J. Šidak ne može zbog bolesti održati svoje predavanje o razvoju hrvatske historiografije u toku posljednjih 20 godina, koje je bilo najavljeno u programu.

Zato je uprava Društva ovlastila predsjednika Društva prof. dr M. Gross da na svečanom skupu govori o osnovnim problemima P. D. H. u vezi s razvojem hrvatske historiografije i nastave povijesti.

Ističući, prije svega, osnovni zadatak P. D. H. da pridonese razvoju znanstvene historiografije, i primjene njenih rezultata u školi te unapređenju nastave povijesti bitkom za upotrebu modernih pedagoških postupaka a napose za razvoj specijalne metodike nastave povijesti, prof. Gross je pokušala odrediti sadašnji stupanj hrvatske znanstvene historiografije. Konstatirala je ukratko koja su razdoblja dosada više ili manje obrađena. Po njenu mišljenju zapaža se proces postepenog brisanja nesklada u kvantitetu istraživanja povijesti hrvatskog naroda u pojedinim pokrajinama. U interesu buduće što cjelovitije sinteze povijesti hrvatskog naroda ona je istakla potrebu pojačanog istraživanja lokalne povijesti. Prelazeći zatim na značaj suvremene historiografije, ona je konstatirala da se medievistika i historiografija 16—18. stoljeća bavi problemima društvene strukture i ekonomskog razvoja, dok historiografija 19. i 20. stoljeća obrađuje uglavnom političku povijest, a na području razvoja društva i ekonomike učinjeni su tek prvi koraci. Po njenu mišljenju predstoji kvalitetno novi i složeni proces prelaženja s gotovo isključive političke povijesti na obradu svih područja ljudske djelatnosti u prošlosti, proces koji može donijeti plodne rezultate samo suradnjom društvenih i humanističkih nauka. Ona je zatim istakla da znanstvena organizacija na području povijesti do sada nije bila moguća iz više razloga. Rezultati hrvatske historiografije zato su uglavnom posljedica znanstvenih interesa pojedinaca. U toj je situaciji »Historijski Zbornik« de facto odigrao ulogu organizacionog centra usmjeravanjem mladih historičara na određena područja istraživanja i brigom za znanstvene informacije. U kratkoj analizi dvadeset godišta »Historijskog Zbornika« prof. Gross je pokušala prikazati osnovne faze njegova napredovanja u skladu sa mogućnostima hrvatske historiografije. Po njenu bi mišljenju trebalo nastaviti s održavanjem znanstvenih skupova u zajednici sa interesiranim znanstvenim organizacijama kao i podržavati i pojačati kontakt s ostalim jugoslavenskim i stranim historijskim društvima u interesu unapređenja i afirmacije hrvatske historiografije. Ona smatra da bi se P. D. H. moralo energično angažirati u bitki za znanstvenu organizaciju kao uvjet za dalji uspon hrvatske historiografije i za osiguranje kvalitetnih mladih kadrova historičara.

Prof. Gross je zatim ukratko izložila osnovne probleme s kojima se P. D. H. suočava u borbi za unapređenje nastave povijesti i istakla uvjerenje članova društva da se nastavnicima povijesti u sadašnjoj situaciji može najbolje pomoći putem časopisa »Nastava povijesti«, za čije pokretanje se P. D. H. u zajednici s ostalim jugoslavenskim historijskim društvima toliko borilo.

Na kraju, ona je konstatirala da P. D. H. još uvijek počiva na radu pojedinaca u Zagrebu i u podružnicama, dok članstvo manje više pasivno prima pomoć, a neaktivira se u iznalaženju djelotvornih oblika rada koji bi mogli okupiti znatno veći broj nastavnika. Zahvalila se za potporu koju je članstvo pružilo Društvu tako masovnim odazivom na proslavu njegove 20-godišnjice i izrazila nadu da će ono sudjelovati i u drugim društvenim akcijama.

Istoga dana poslije podne održana je na Filozofskom fakultetu godišnja skupština PDH na kojoj je tajnik I. Kampuš podnio izvještaj: »Dvadeset godina rada Povijesnog društva Hrvatske«.

**IZVJEŠTAJ UPRAVNOG ODBORA O 20-GODIŠNJICI RADA POVIJESNOG
DRUŠTVA HRVATSKE**

I. Upravni odbor podnosi ovoj svečanoj godišnjoj skupštini pregled dvadesetgodišnjeg rada Povijesnog društva Hrvatske i njegovih podružnica. U sklopu toga referata nalazi se i kraći izvještaj o radu ovog Upravnog odbora od posljednje godišnje skupštine, koja je održana 17. siječnja 1967. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Premda je, na poticaj prosvjetnih vlasti, Povijesno društvo Hrvatske osnovano još g. 1947, ono je svoj rad počelo razvijati tek poslije prve glavne skupštine održane u aprilu 1949, pa mi danas obilježavamo 20 godina rada Povijesnog društva Hrvatske. Uvodeći prvu članarinu u mjesečnom iznosu od 10.— s. Din. ta osnivačka skupština dala je osnovni organizacioni oblik našem Društvu. Već iduće godine Društvo broji 137 članova, od kojih je 86 uplaćivalo uredno svoj članski ulog; 119 članova otpadalo je na Zagreb, što nije bio malen broj, uzmemo li u obzir da 1950. nisu postojale podružnice. Iste godine Odbor odlučuje da osnuje podružnice u Splitu, Rijeci i Osijeku, a prema mogućnostima i u Varaždinu i Karlovcu, ali ti planovi nisu bili realizirani. Već u toku prve godine rada uvidjelo se da nastavnici povijesti, koji bi prije svega trebali da Povijesno društvo smatraju svojim, ne pokazuju dovoljno interesa za njegov rad. Uočavajući tu činjenicu, koja je, na žalost, u manjoj ili većoj mjeri bila stalno prisutna u proteklih 20 godina, nalazila su se opravdanja u početnim slabostima Društva koje još nije moglo razviti one organizacione oblike koji bi kod nastavnika probudili uvjerenje da im je Društvo u njihovu napornom radu zaista korisno i potrebno. Zbog toga je Odbor odlučio da osnuje sekcije za ekonomsku povijest i za metodiku nastave povijesti i da u g. 1950. organizira prvo savjetovanje historičara. Osim toga bilo je zaključeno da se nastavi s izdavanjem »Historijskog Zbornika« i počne s izdavanjem Male historijske biblioteke, kako bi Društvo ispunilo zadaću koju je preuzelo prilikom svog osnutka, tj. da radi na popularizaciji povijesne nauke.

U toku g. 1951. djelovala je samo sekcija za ekonomsku povijest, a od podružnica osnovana je podružnica u Dubrovniku. Povijesnom društvu Hrvatske pristupilo je i Društvo za povijesna i kulturna pitanja Istre u Puli. Važna akcija te godine, koja je urodila plodom, bila je borba našeg Društva i Društva muzejsko-konzervatorskih radnika za daljnji opstanak Povijesnog muzeja Hrvatske.

Godine 1952. skupština je zaključila da Odbor preuzme inicijativu u pogledu izučavanja istarske povijesti. Prvi zajednički sastanak Odbora i istarske sekcije održan je u proljeće 1953. i nakon referata drugova Vj. Štefanića, B. Stullija i I. Beuca doneseno je nekoliko zaključaka od kojih spominjemo samo najvažnije: Odbor je preuzeo obavezu da će, u zajednici s JAZU, uputiti predstavku predsjedniku Gradskog narodnog odbora Rijeke da se Državnom arhivu u Rijeci dodijele daljnje prostorije u zgradi riječkog municipija, tada će kod Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu poraditi da se Arhivu na Rijeci poveća broj stručnog kadra. Osim toga, predložen je i plan izdavanja arhivske građe za povijest Istre, koju su naše naučne ustanove trebale publicirati 1953. i 1954. Preuzeta je i obaveza da se izda čitanka iz

istarske povijesti i izabran je posebni odbor zadužen za njeno izdavanje (M. Rojnić, Vj. Štefanić, B. Stulli i L. Košuta).

Godine 1954. rad Društva razvijao se po sekcijama. Redovno je radila sekcija za ekonomsku povijest, osnovana je sekcija za izučavanje narodno-oslobodilačke borbe (pročelnik prof. F. Čulinović) i njeni su članovi održali dva predavanja. Radila je i sekcija za nastavu povijesti i za pravnu povijest (pročelnik prof. K. Bastaić).

Nove poticaje za rad Društva dao je prof. J. Šidak u svom referatu održanom 1953. na godišnjoj skupštini. Prema njegovu mišljenju, proslave različitih značajnih jubileja trebale su postati jedan od oblika znanstvenog rada Društva. Prof. Šidak se zalagao da i druga slična društva i ustanove (muzeji, konzervatori) razviju što intenzivniji znanstveni rad. Pledirao je da suradnja s historičarima iz drugih republika bude što bolja i da se što prije pristupi osnivanju Saveza historijskih društava koji bi pokrenuo i svoj časopis. Govoreći o zadacima hrvatske historiografije konstatirao je da je zanemareno istraživanje hrvatske povijesti od druge polovine XIX st. dalje, pa i razdoblje NOB-e, te upozorio da se ne posvećuje dovoljno pažnje ni povijesti Istre.

Društvo je postepeno povećavalo broj svojih članova. Godine 1954. bilo je 256 članova bez pripadnika Društva iz Pule. Te godine radilo je već 7 podružnica, ali se Odbor nije mogao angažirati da im pruži veću pomoć zbog pomanjkanja financijskih sredstava. Iz istih razloga nije se održalo ni planirano savjetovanje historičara. Povjesničari iz Hrvatske, njih 60, prisustvovali su te godine prvom Kongresu historičara Jugoslavije u Beogradu i podnijeli 31 referat. Nove poticaje za rad iznio je god. 1955. na skupštini Društva drug M. Protega. Govoreći o problemima naučnih i nastavnčkih kadrova istakao je da taj problem nije riješen, da nema dovoljno mladih kadrova ni u kvantitativnom a kamoli u kvalitativnom pogledu i da su mladi kadrovi uglavnom prepušteni sami sebi. Protega je tom prilikom predlagao da se Povijesno društvo Hrvatske više aktivizira u pravcu usavršavanja tih kadrova a zbog uspješnijeg rada smatrao je da bi Društvo trebalo svoju djelatnost koordinirati s ostalim naučnim i nastavnim ustanovama. Ova, prije 14 godina izrečena, misao postala je osnovica na kojoj i danas počiva rad našega Društva. Briga za usavršavanjem naših članova u suradnji s ostalim prosvjetnim i naučnim ustanovama glavni je zadatak kojem su u prvom redu posvećeni napor i Upravnog odbora i Odbora naših aktivnih podružnica.

U jesen 1955. održano je savjetovanje povjesničara u Zagrebu a referate su održali M. Prelog, B. Grafenauer, V. Bogdanov, N. Klaić, J. Šidak, R. Bičanić, F. Čulinović i L. Đuranović. Budući da je do tog vremena bila veza između Povijesnog društva i njegovih članova slaba, tom se prilikom prvi put članstvo sakupilo u većem broju (gotovo 300) a nastavnici koji nisu bili članovi učlanjeni su tom prilikom u Društvo. Te godine održan je ljeti seminar u Zadru kojem je prisustvovalo 35 učesnika iz Hrvatske i 9 iz Crne Gore. I iduće 1956. g. Društvo je organiziralo ljetni seminar za nastavnike u Dubrovniku, uz suradnju svoje dubrovačke podružnice koja je tada bila izvanredno aktivna. Na seminaru je bila izložena problematika iz ekonomske, političke i kulturne povijesti Hrvatske u XIX st. pred 33 učesnika iz naše Republike. U Zagrebu je 1956. održana skupština Saveza historijskih društava FNRJ. Za njeno održavanje odbor je izvršio organizacione pripreme a u radu skupštine aktivno je

učestvovala L. Đuranović s referatom: »O reformi školstva u Hrvatskoj«. (Na skupštini su predsjednik i tajnik Povijesnog društva Hrvatske izabrani u Upravni odbor Saveza historičara Jugoslavije.)

U zimskom školskom raspustu 1957. Savez historijskih društava, u suradnji s Istorijskim društvom Srbije, organizirao je u Beogradu tečaj za nastavnike povijesti s tematikom iz povijesti naroda Jugoslavije u XX stoljeću. Kao predavači iz Hrvatske nastupili su F. Čulinović i B. Krizman, a iz Hrvatske je sudjelovalo 17 nastavnika koji su dobili pomoć svojih kotarskih odbora.

Odbor je, bez mnogo uspjeha, pokušao da osnuje nove podružnice putem Udruženja nastavnika, učitelja i profesora, a pokrenuta je i akcija među studentima povijesti Filozofskog fakulteta da se učlane pa je tom prilikom 40 studenata učlanjeno u Zagrebačku podružnicu.

Zajedno s Historijskim odjeljenjem CK SKH i Arhivom za historiju radničkog pokreta, Društvo je sudjelovalo u širokoj akciji oko pokretanja rada na sređivanju građe za povijest Partije i radničkog pokreta. U vezi s tom akcijom Odbor je 1956. obnovio sekciju za povijest NOB-e, a ponovo su poduzeti i naponi za izdavanje istarske čitanke koja je u redakciji B. Stullija, Vj. Bratulića i S. Antića trebala obuhvatiti istarsku problematiku od doseljavanja Slavena do Tršćanskog pitanja. Međutim, Povijesno društvo Hrvatske založilo se također da se dobiju novčana sredstva namijenjena restauraciji Eufrazijane u Poreču kao i za smještaj Arheološkog muzeja i Narodne biblioteke u Rijeci.

Od 18. do 25. I 1958. u Beogradu je održan tečaj o povijesti jugoslavenskih naroda poslije g. 1945. na kojem je, među ostalim, bilo prisutno 25 nastavnika osmogodišnjih škola iz Hrvatske. Odbor je izvršio i pripreme za organizaciju Kongresa historičara u Zagrebu i izabrao u tu svrhu komisiju od 4 člana (M. Gross, H. Matković, I. Kampuš, F. Moačanin). Na spomenutom Kongresu, koji je održan od 23. do 25. XI u Zagrebu, od 39 referata 13 su saopćili naši članovi.

U martu 1959. Savez historijskih društava organizirao je u Beogradu tečaj za nastavnike historije s tematikom iz historije SKJ na kojem je iz Hrvatske sudjelovalo 15 nastavnika.

Godine 1960. Upravni odbor Društva je zaključio da se kontakti s podružnicama ne bi smjeli ograničavati na organizaciona pitanja, već bi im trebalo pružiti pomoć u stručnom uzdizanju članstva i to izmjenom iskustava, održavanjem predavanja i kratkih seminara s različitim temama pretežno metodičkog karaktera. Također je istaknuto da bi se i podružnice morale posvetiti stručnom usavršavanju svojih članova. U julu iste godine, na diskusiji o drugom svesku Historije naroda Jugoslavije, održanoj na Cetinju, učestvuje 5 nastavnika povijesti iz Hrvatske. U proljeće 1961. održan je plenarni sastanak članova zagrebačke podružnice zajedno s članovima Upravnog odbora Društva. Tom su prilikom prisutni nastavnici izrazili svoju zabrinutost i upozorili da je nastava povijesti na srednjim školama, a naročito stručnim, svedena na nedopušteni minimum.

Za proslavu 100 godišnjice proslave narodnog preporoda u Dalmaciji i Istri, koja je održana u Zadru i Puli, izvršene su opsežne pripreme ne samo u Zagrebu, gdje je radila posebna komisija pod vodstvom J. Ravlića, već i u

našim podružnicama u Zadru, Rijeci i Društvu za povijest i kulturna pitanja Istre.

Od g. 1962. Upravni odbor je počeo provoditi svoj veliki plan za stručno usavršavanje nastavnika. Da bi se to postiglo, odlučeno je da se ojača mreža podružnica i da se radi učvršćenja njihova rada organiziraju lokalni seminari u centrima gdje podružnice djeluju ili u centrima gdje bi bilo najpotrebnije da se nove podružnice osnuju. Budući da su seminari koje je Savez organizirao prestali s radom, trebalo je pronaći nove načine da se sve brojnijim nastavnicima povijesti ukaže pomoć. Odbor je izradio posebni elaborat s prijedlozima za usavršavanje nastavnika i uputio ga Republičkom zavodu za školstvo. Tom prilikom je Odbor upozorio da je potrebno posvetiti punu pažnju stručnom uzdizanju nastavnika i predložio: a) da se veliki seminari organiziraju u vrijeme ljetnog raspusta, b) da se za nastavnike organiziraju seminari pri Odsjeku za povijest na Filozofskom fakultetu i c) da se školskim knjižnicama preporuči da redovno nabavljaju *Historijski Zbornik*, *Jadranski Zbornik*, *Historijski pregled* i *Jugoslovenski historijski časopis*. Taj prijedlog, izrađen prije više od šest godina, osnova je na kojoj je počivala naša dugogodišnja suradnja s Republičkim zavodima i Zavodom u Zagrebu. Od 1964. redovno svake godine održavali su se seminari na kojima je odaziv članstva bio masovan. Još 1962, zabrinut zbog situacije oko nastave povijesti na stručnim školama, Odbor je osnovao komisiju (F. Čulinović, K. Mali, V. Pužar, I. Kampuš) sa zadatkom da mu podnese opširan izvještaj o stanju u nastavi povijesti na stručnim školama. Kao rezultat tog izvještaja i diskusije, Odbor je Zavod za stručno školstvo pismeno upozorio na nezadovoljavajuću situaciju u tim školama i zatražio: a) da se stručnim školama preporuči da za nastavnike povijesti i državnog uređenja namještaju samo stručne osobe, jer je dovoljan broj stručnjaka završio fakultet i Pedagoške akademije; b) da nastavnike nestručnjake obveže da kao izvanredni slušači u razumnom roku diplomiraju stručne predmete koje predaju, a za koje nemaju kvalifikacije; c) da se podvrgnu reviziji svi programi za nastavu povijesti, društvenog i državnog uređenja; d) da se osigura potreban broj sati za nastavu povijesti, koja ne bi smjela biti ograničena samo na XIX i XX stoljeće, što je redovni slučaj u većini stručnih škola.

Društvo nije zanemarilo i druge svoje djelatnosti. Imajući na umu da je Povijesno društvo Hrvatske naučno društvo, Odbor je odlučio da osim izdavanja svog naučnog časopisa organizira u zajednici s drugim naučnim ustanovama znanstvene skupove u Zagrebu i u drugim centrima Hrvatske. Ostvarujući svoje planove o odlasku nastavnika s naučnih ustanova na teren, među članove podružnice, održano je 1963. savjetovanje u Karlovcu gdje su predavanja održali Lj. Boban i R. Lovrenčić i u Kutini gdje su predavači bili N. Klaić, M. Gross, I. Karaman i I. Kampuš. Iste godine, u jesen, u suradnji sa Zavodom za unapređenje školstva održano je i dvodnevno savjetovanje u Zagrebu. Osnovni referat: »O problemima nastave povijesti u školama« održao je M. Žeželj a koreferate Heršak, M. Katić, J. Lučić i V. Pužar. O problemima nastave povijesti na Filozofskom fakultetu govorio je J. Šidak. Povodom 20-god. osnutka ZAVNOH-a i AVNOJ-a organizirao je Upravni odbor Povijesnog društva, uz pomoć karlovačke podružnice, posjet nekim historijskim mjestima iz NOR-a. Na Dubovcu su prvoborci iz toga kraja evocirali učesni-

cima svoja sjećanja o borbi naroda Karlovca i okoline a nastavnici su nakon toga razgledali park NOB-e na Petrovoj Gori i posjetili Vojnić i Topusko.

Budući da sekcije Društva nisu uspješno radile, Odbor je uveo javnu tribinu historičara tj. diskusiju nastavnika s predavačem o problemima koji ih zanimaju u okviru teme koju sami odaberu. Održano je samo jedno predavanje i to povodom izlaska Šišićeva »Pregleda povijesti hrvatskog naroda«. Urednik izdanja J. Šidak upoznao je prisutne s razlozima izdanja i značenju te knjige u razvoju hrvatske historiografije.

Kao što smo spomenuli, veliki seminari koje je Povijesno društvo organiziralo u suradnji sa Zavodom za osnovno a kasnije i Zavodom za školstvo II stupnja počeli su radom već 1964. U listopadu te godine održan je seminar posvećen 20-godišnjici osnivanja Prve vlade Hrvatske i III. Zasjedanja ZAVNOH-a. Seminaru je prisustvovalo 123 polaznika iz Hrvatske i 10 predavača. Iduće godine, u srpnju, održan je ljetni seminar u Verudi kraj Pule na kojem su pred 146 nastavnika predavali profesori Filozofskog fakulteta, te naučni suradnici Jadranskog instituta iz Zagreba i Sjevero-jadranskog instituta iz Rijeke. Pod stručnim vodstvom, u toku jednodnevnog izleta, učesnici su upoznali neke kulturno-historijske spomenike Istre. Još u toku 1964, nastavljajući svoj rad na terenu, Društvo je, u suradnji sa Zavodom za unapređenje školstva, održalo niz savjetovanja u Zadru, Šibeniku, Rijeci i Petrinji, u kojima su organizaciono aktivno sudjelovale i podružnice. U zajednici sa »Školskom knjigom« i Zavodom organizirana su dvodnevna savjetovanja u Osijeku i Gospiću. Imajući na umu i organiziranje naučnih skupova, Društvo je povodom 100-godišnjice Prve gospodarske izložbe pripremilo naučni skup o temi: »Problemi privrednog i društvenog razvitka hrvatskih zemalja nakon ukidanja feudalizma«. Miroslava Despot održala je predavanje »O Prvoj gospodarskoj izložbi 1864«, a osim nje nastupili su i M. Androić, I. Karaman, V. Krestić, Lj. Pleša, J. Šidak, V. Šorn, M. Valentić i B. Zelić. Svoj najveći naučni skup Društvo je organiziralo od 18—20. I 1966. u suradnji sa SUBNOR-om i Institutom za historiju radničkog pokreta. Simpozij je obuhvaćao teme iz kulturne i prosvjetne problematike, te vanjsku i unutarnju politiku u razdoblju NOB-a 1944—45. Tom je prilikom održano 38 referata pred 305 učesnika, od kojih su 261 bili nastavnici i profesori iz čitave Hrvatske. Iste godine, u suradnji s Odborom za proslavu 900-godišnjice spomena Šibeniku i u suradnji s podružnicom u Šibeniku, Odbor je organizirao naučni skup s temom: »Šibenik kroz stoljeća«. Tom prilikom podneseno je 17 referata, a dr. Ivan Ribar je na skupu govorio o svom radu u svojstvu narodnog poslanika za Šibenik. Te godine ljeti, bez obzira na velika zaduženja koje je Odbor preuzeo, održan je i planirani seminar u Varaždinu. Najveću brigu oko toga seminara preuzela je podružnica u Varaždinu, koja je na tom radu okupila kulturno-prosvjetne i naučne ustanove kotara Varaždin te općine u Varaždinu, Čakovcu, Ludbregu i Krapini.

Društvo je također razvilo i značajnu izdavačku djelatnost. Osim »Historijskog Zbornika«, o kojem je već govorila prof. M. Gross, Povijesno društvo je 1952. pokrenulo »Peristil«, časopis za historiju umjetnosti i arheologiju, koji je izašao u ožujku 1955. Kad je 29. I 1955. osnovano Društvo historičara umjetnosti, briga oko njegova izdavanja prepuštena je spomenutom društvu.

Društvo je proširilo svoju izdavačku djelatnost izdavanjem »Male historijske biblioteke«, planirane sa 6 brojeva godišnje, džepnog formata, u opsegu

od 5—6 araka, ali ti godišnji planovi nisu, na žalost, nikada bili ostvareni. Do travnja 1952. u »Maloj historijskoj biblioteci« izašle su 4 knjige: A. Cesarec: *Križa stranke prava...*, a. F. Smjonovo: *Velika engleska revolucija*, V. Bogdanov: *Starčević i stranka prava Prema Srbima i prema jedinstvu južnoslovenskih naroda*, B. Krizman: *O dubrovačkoj diplomaciji*, 1953. F. Gestrin i V. Melik, *Povijest Slovenaca 1813—1914*, R. Bičanić: *Počeci kapitalizma u hrvatskoj ekonomici i politici*. Nakon odužeg prekida u radu izabran je novi redakcijski odbor u sastavu: K. Mali, K. Bastaić i F. Moačanin, koji je pripremio za štampanje daljnje sveske (N. Nodilo: *Eseji*, F. Slipičević: *Bosna i Hercegovina od okupacije do 1918*, F. Čulinović: *Riječka država*). Nov zastoj u radu nastupio je 1955. jer je zbog porasta cijena na knjižarskom tržištu ostalo dosta neprodanih primjeraka. Fizionomija »Male historijske biblioteke« promijenila se jer je ona ubuduće trebala služiti potrebama srednjih škola. Na godišnjoj skupštini 1955. izabrana je nova redakcija u sastavu: K. Mali, J. Kolaković, I. Kampuš, F. Moačanin i H. Matković. Prema novom ugovoru sa »Školskom knjigom«, »Mala historijska biblioteka« trebala je izlaziti u dvije serije namijenjene kao pomoćna literatura nastavi povijesti u srednjim školama. U prvoj seriji je izbor tema morao biti sličan onom koji je »Mala historijska biblioteka« prakticirala od početka svog izlaženja. Izbor tema u drugoj seriji bio je posvećen potrebama seminarskog načina nastave, pa je zbog toga data prednost toj seriji. U okviru toga novog plana izdane su knjige: N. Klaić: *Izvori za hrvatsku povijest I—IV*, M. Žeželj: *Augustovo doba* i P. Pauš: *Robovlasništvo u Rimu*. Prema odluci Povijesnog društva, »Mala historijska biblioteka« je 1957. promijenila nakladnika pa je 1959. u svojoj redakciji i u izdanju »Sloge« izdala više priloga pod zajedničkim naslovom: »*Narodi Jugoslavije u borbi za slobodu*« (autori: K. Bastaić, F. Čulinović, I. Čubelić, D. Šćukanec i Slava Ogrizović). Redakcija »Male historijske biblioteke« planirala je i kolo od 6 svezaka s tematikom iz hrvatske povijesti XIX stoljeća, ali taj plan nije ostvaren a nije realizirano ni izdavanje »*Historije čovječanstva*« koju je »Mala historijska biblioteka«, po želji izdavača, trebala izdati u svojoj proširenoj redakciji: Neizvršavanjem ove obaveze prestala je suradnja s nakladnikom a tim i rad »Male historijske biblioteke«.

Ovdje treba spomenuti i »Historijski pregled«. To je, doduše, bio savezni časopis, ali ga je izdavala redakcija sastavljena većinom od članova Povijesnog društva Hrvatske. Njihovu radu, glavnom uredniku J. Kolakoviću i urednicima H. Matkoviću, E. Janačeku i M. Despot, Odbor je zbog njihova zalaganja u nekoliko navrata izricao svoje priznanje. Kad je časopis zbog materijalnih pitanja trebao biti obustavljen, zahvaljujući podršci nakladnikâ, naročito »Školske knjige« u Zagrebu, nastavljen je rad tog poznatog stručnog časopisa koji sada izlazi u redakciji M. Gross kao glavnog urednika, a L. Đuranović, O. Salzer i Ž. Kargačin kao članova uredništva iz Zagreba.

II. U okviru ovog pregleda dajemo izvještaj o glavnim akcijama koje je Upravni odbor organizirao od posljednje godišnje skupštine održane 20. I 1967. u Zagrebu na Filozofskom fakultetu. Društvo je od 26. lipnja do 1. srpnja 1967. organiziralo seminar u Topuskom, zajedno sa Zavodima za unapređivanje osnovnog i stručnog obrazovanja SRH. Svrha seminara bila je da nastavnike povijesti informira o najnovijim interpretacijama društvenog, ekonomskog, političkog i pravnog razvoja Jugoslavije i njenog međunarodnog položaja u

razdoblju od 1945. do danas. Učesnici seminara posjetili su Petrovu Goru, spomenik NOB-e, kao i ostale kulturno-historijske objekte u tom kraju. Na seminaru je govorio sekretar IK SKH M. Tripalo: »O Savezu komunista Jugoslavije i drugim društveno političkim organizacijama u Jugoslaviji«, a dr. M. Iveković prikazao je međunarodni položaj Jugoslavije. Ostala su predavanja održali: A. Kolendić, Kolonijalizam i neokolonijalizam — M. Šahović, Kodifikacija principa koegzistencije — D. Đokić, Političko-ekonomski i vojno strateški aspekti politike razoružanja — L. Geršković, Ustavni razvoj Jugoslavije — V. Stipetić, Privredni razvoj Jugoslavije — M. Matić-Poček, Razvoj radničkog i društvenog samoupravljanja — B. Krizman, Nove granice SFRJ — R. Lovrenčić, Karakteristike razvitka radničkog pokreta poslije II svjetskog rata — T. Čubelić, Informacije o literaturi i publikacijama za poslijeratna razdoblja — R. Bulat, Društveno značenje automatizacije i mehanizacije — Lj. Boban, Problem periodizacije poslijeratne historije — M. Gross, Primjena znanstvenih rezultata u nastavi.

Odbor je, kao i svake godine, predvidio u svom programu da nastavi lokalna savjetovanja na terenu i da obrati posebnu pažnju Istri, Splitu, Dubrovniku, Bjelovaru i Gospiću. Ta su savjetovanja trebala poslužiti, kao i ranije, da se ponovo učvrsti rad Društva na terenu jer su splitska i gospićka podružnica potpuno zamrle, a također i rad Društva u Istri. Od svih planiranih akcija održana su savjetovanja u Splitu, Gospiću i Vinkovcima s predavanjima H. Matkovića i Željke Kargačin. Prilikom savjetovanja u Vinkovcima, tamošnja je podružnica, prije izvanredno aktivna, organizirala obilazak kulturno-historijskih spomenika na svom terenu. U toku savjetovanja u Splitu i Gospiću ponovo je oživljen rad podružnica, a veliku aktivnost pokazala je u posljednje vrijeme i splitska podružnica. Na žalost, nije ostvaren plan odlaska u Istru, već je naknadno utvrđeno da će se povijesti Istre posvetiti posebna predavanja, ali je i to svršilo samo sa dva veoma uspjela predavanja, koje su za članove našeg Društva održali drugovi D. Šepić i P. Strčić. Moramo konstatirati da je, na žalost, već od prošle godine naša veza sa Društvom u Istri potpuno prekinuta, a novi upravni odbor, za koji ni ne znamo da li je izabran, nije odgovarao na naše posljednje dopise.

Budući da se vidjelo da nema dovoljno interesa za predavanja, upravni odbor Povijesnog društva je, angažirajući neke istaknute historičare, nastojao okupiti veći broj zagrebačkih profesora. Tako je M. Brandt održao u toku zimskih mjeseci 1968. dva predavanja »O genezi zapadnoevropskog feudalizma« na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a B. Krizman, u okviru naše proslave Oktobra, predavanje »Stjepan Radić i Oktobarska revolucija«, za koje je odaziv članstva bio veći nego obično.

Već potkraj 1967. Povijesno društvo je odlučilo da novu godišnju skupštinu poveže s obilježavanjem 20-godišnjice svoga rada. Budući da je taj rad bio u tom periodu povezan s izdavanjem »Historijskog Zbornika«, glasila Društva, Odbor je odlučio da se do dana proslave izda jubilarni svezak »Historijskog Zbornika« posvećen glavnom uredniku J. Šidaku »u znak priznanja za 20-god. požrtvovni i samoprijegorni urednički rad«. Zaključeno je da se prof. Šidak zamoli da na svečanom skupu održi predavanje »O razviku hrvatske historiografije«. Također je predviđeno da će na proslavi uvodnu riječ održati predsjednik Društva M. Gross u prijedopnevnom dijelu rada svečanog skupa, a da

će u popodnevnom dijelu, nakon referata o radu Društva u prošlih 20 godina, biti održana redovna godišnja skupština. U toku tih priprema odlučeno je da se skup povjesničara produži još za jedan dan i da se drug M. Tripalo zamoli da održi predavanje »O komunističkoj partiji Jugoslavije u proteklom periodu«, a za popodne je predviđen metodički dio.

Godine 1968. je Povijesno društvo pripremio svoj seminar koji je od 28. VI do 2. VII održan u Osijeku. Taj peti regionalni seminar za stručno usavršavanje nastavnika organiziran je u povodu 50 god. osnivanja KP Jugoslavije. Zadatak je bio da se nastavnici povijesti upoznaju s osnovnim problemima razvitka i uloge Partije i da se na taj način stručno pripreme za obradu ove materije u jubilarnoj godini. Na seminaru su bile obrađene ove teme: Osnovni problemi radničkog pokreta u našim zemljama (M. Gross) — O djelovanju socijaldemokracije u Osijeku od 1894. do 1914. (I. Mažuran) — Upoznavanje učesnika seminara s prošlošću Osijeka i kulturno-historijskim spomenicima (I. Mažuran) — Vukovarski kongres KPJ i djelovanje mjesne partijske organizacije (V. Horvat) — Rad KP u Slavoniji između dva rata (D. Jović) — Kako koristiti materijale muzeja revolucije u proslavi 50-godišnjice SKJ (V. Durbešić) — Vučedol kao arheološki lokalitet (A. Dorn) — KPJ i politika NF (I. Jelić) — KPJ i organizacija ustanka u Slavoniji (Z. Krnić) — Mjesto i uloga KPJ u poslijeratnom razdoblju (D. Bilandžić) — Odnos KPJ i Kominterne (P. Damjanović) — KPJ i omladinski pokret (S. Cvetković) — Lenjinove koncepcije rješavanja nacionalnog pitanja u socijalizmu (D. Lukač) — KPJ i nacionalno pitanje (Lj. Boban).

Učesnike seminara upoznao je s prošlošću Osijeka i kulturno-historijskim spomenicima I. Mažuran, a nastavnici su posjetili Vukovar, tamošnji gradski muzej, Vučedol i Batinu Skelu.

U toku 1968. vršene su pripreme za novi seminar posvećen upoznavanju kulturno-historijskih spomenika Srbije i Makedonije. Predviđena predavanja o srpskoj i makedonskoj povijesti održali bi naši kolege iz Beograda i Skopja. Detaljan plan o tom seminaru predviđenom za ljeto 1969. učesnici će dobiti putem svojih podružnica.

Jubilarni Historijski zbornik, koji je izašao potkraj 1968, upućen je svim podružnicama nakon što su one, na zahtjev Upravnog odbora, javile tačan broj svojih članova. Podružnicama koje to nisu učinile Zbornik nije upućen, već je potrebno da se one naknadno obrate sa svojim zahtjevom Upravnom odboru Društva.

Upravni odbor izvršio je i pripreme da obavijesti svoje članove o V kongresu jugoslavenskih historičara koji će se ove godine održati u Ohridu. Prikučio je sve prijave prispjelih tema i poslao ih Odboru za naučnu organizaciju Kongresa. Taj Odbor, koji je 16. XII 1968. zasjedao u Beogradu, utvrdio je da se prispjele teme mogu svrstati u tri grupe: 1. teme koje su potpuno u skladu s osnovnom tematikom Kongresa; 2. teme koje treba preciznije formulirati i 3. teme koje nisu u skladu s osnovnom tematikom pa nisu ni prihvaćene. Prema prijedlogu Odbora, 3. i 4. IX 1969. održali bi se pretkongresni skupovi (simpozij o nastavi povijesti; kolokvij o metodologiji; simpozij historičara pokreta otpora Evrope; savezno savjetovanje arhivista), a V. Kongres trajao bi tri dana i to

5., 6. i 7. IX 1969. i radio u četiri sekcije osim prvog i trećeg dana prije podne, kad će raditi u plenumu. Dan 8. IX predviđen je za obilazak Ohrida i Sv. Nauma a 9. i 10. IX za ekskurziju po Makedoniji.

*

Nakon pročitano^g izvještaja razvila se zanimljiva diskusija o radu i daljim zadacima podružnica. Izabrana je nova uprava društva, a njegov bivši dugogodišnji predsjednik prof. Jakša Ravlić izabran je za počasnog člana PDH.

Drugog dana proslave, 18. siječnja, sekretar IK SKH Mika Tripalo govorio je o »KPH u proteklih dvadeset godina« i odgovarao na brojna pitanja prisutnih.

Istog dana poslije podne održana je projekcija nekih nastavnih filmova uz uvodno predavanje prof. Olge Salzer.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXI—XXII

1968—69

Redakcioni odbor

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB